

Terug naar vroeger

Harry Holla slaakt een diepe zucht: 'Ik zou zeggen, geef me nou een maand adem.' Zijn diepe stem met het licht Noord-Limburgs accent op de geluidsband laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Hij is moe en vraagt zijn gesprekspartners om een adempauze. Zijn gesprekspartners zijn twee medewerkers van het Rijksarchief in de Provincie Noord-Brabant, de heren Vriens en Sniijders en zij willen net beginnen aan hun vragen over zijn verzetsdaaden in de Tweede Wereldoorlog. De heren zijn het met hem eens en breken het gesprek af met de belofte er misschien nog een keer op een later tijdstip op terug te komen.

De vermoeidheid is begrijpelijk. In de uren daaraan voorafgaand hebben de twee mannen Holla een grote hoeveelheid vragen gesteld die hem gedwongen hebben af te dalen in zijn herinneringen aan gebeurtenissen die lange tijd daarvoor in zijn leven hebben plaats gevonden. Het zijn turbulente gebeurtenissen uit zijn studententijd en uit de periode tijdens en vlak na de oorlog.

Het interview vindt plaats in 1972. Holla is dan 68 jaar oud en nog steeds actief als advocaat en partner op een advocatenkantoor in 's-Hertogenbosch. Het is bijna vijftientig jaar na zijn afzwaaien als president van het naoorlogs Tribunaal en zijn herstart als vennoot bij het advocatenkantoor. Aanleiding voor het interview is het onderzoek naar Arnold Meijer, de omstreden leider van het fascistische Nationaal Front tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vriens en Sniijders zijn als archivariissen belast met de inventarisatie en becommentariëring van de archieven van Meijer en zijn partij. Om een goed begrip te krijgen van de context spreken ze een aantal sleutelfiguren en Holla is er daar een van. Vriens en Sniijders gaan tijdens het interview vooral in op de aanleiding en oorzaken van het ontstaan van dergelijke extremistische stromingen in Nederland en wat de consequenties daarvan zijn geweest na de bevrijding bij de beoordeling van dergelijk 'fout' gedrag.

Ze komen niet toevallig bij Harry Holla uit. Voor, tijdens en na de oorlog is hij meer dan een toeschouwer geweest. Hij is in de jaren waarin hij volwassen werd, betrokken geweest bij een aantal maatschappelijke stromingen waarvan de denkbelden en opvattingen aanhangers in oorlogstijd tot verzet hebben geïnspireerd, maar anderen juist tot collaboratie met de bezetters. Direct na de oorlog heeft hij de consequenties van dat 'foute' gedrag van collaborateurs moeten wegen en beoordelen

toen hij als president recht sprak bij het eerste Tribunaal van de Bijzondere Rechtspleging in 's-Hertogenbosch. Het maken van afwegingen en het vellen van het uiteindelijke oordeel over keuzes en daaruit voortvloeiend gedrag zijn voor hem geen theoretische exercities. Integendeel, hij kan ze als geen ander afzetten tegen zijn eigen keuzes en gedrag in de oorlog, toen hij zich ontpopt had als daadkrachtig verzetsman en helper van Joodse families; en juist door zijn betrokkenheid bij die vooroorlogse stromingen heeft hij van dichtbij gezien hoe vrienden en kennissen worstelden met de keuzes waarvoor zij zich gesteld zagen.

Als het over die stromingen in zijn jongere jaren gaat, de periode voor de oorlog, dan is de toon van het gesprek vooral beschouwend van aard. Aan het begin van het interview geeft Holla uitleg over zijn tijd en zijn eigen positie daarin: 'Ik volgde het, had er ook wel een oordeel over, maar wel als iemand die met belangstelling toekijkt, zonder actief aan de beginsel- en programmavorming deel te nemen.' De rol van de geïnteresseerde buitenstaander. Holla zit dan op zijn praatstoel, gaat in zijn antwoorden diep op de vragen in en probeert in zijn betoog, als welbespraakte jurist, overal de nuance in aan te brengen. Daarmee geeft hij een helder inzicht in de achtergronden, drijfveren en ontsporingen van de partijen waarbij hij in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw betrokken was.

De spanning neemt tijdens het interview wel toe; de vragen van zijn interviewers zijn indringend, persistent en prikkelend en krijgen soms bijna de vorm van een verhoor. Zijn antwoorden worden scherper met soms een onderton van lichte irritatie over het gedrag van sommige mensen uit die tijd. De vragen gaan in het tweede deel van het gesprek vooral over zijn betrokkenheid bij wat er zich vlak voor en meteen na de bevrijding (van het zuiden) afspeelde; en in die periode was hij geen buitenstaander, integendeel, hij had een leidende positie in het verzet tegen de Nazi's en direct daarna als een speler die op meerdere fronten bij de wederopbouw van de Nederlandse samenleving actief was. Zijn opstelling doet de toon van het interview veranderen en de interviewers maken het gesprek persoonlijker, zo zijn er meer vragen over zijn directe betrokkenheid bij de Bijzondere Rechtspleging. Het delicate oordeel over wat 'goed' en wat 'fout' is en was – op individueel en institutioneel niveau – de centrale vraag van zijn gesprekspartners, probeert hij met alle macht zo afgewogen mogelijk te houden. Hij weigert in simpele en

scherpomlijnde termen over 'goed' en 'fout' te spreken en probeert te doorgronden waaróm iemand bepaalde keuzes heeft gemaakt. Daar-in toont hij zich een ervaringsdeskundige door ook zijn eigen keuzes voortdurend in de tijd en de plaats van die naoorlogse jaren te houden, dus niet te veel te laten beïnvloeden door alle kennis en oordelen die in de decennia erna tot stand zijn gekomen.

Het is niet verwonderlijk dat het gesprek hem vermoeit. Hij moet herinneringen ophalen aan een periode van ruim twintig jaar die vijftien-twintig jaar daarvoor is afgerond en dat is geen sinecure. De uitgeschreven tekst van het interview met de archivariissen beslaat niet voor niets meer dan zeventig pagina's. Zoals vaker bij het beroep doen op herinneringen sluipen er feitelijke onjuistheden in, zal hij ongetwijfeld hier en daar zijn eigen rol iets hebben aangedikt of juist hebben afgezwakt, maar het is opmerkelijk dat hij zo evenwichtig, genuanceerd en consistent is in zijn herinneringen. De essentie van wat Holla in 1972 beweert over zijn eigen keuzes en die van anderen is volledig in lijn met wat hij in andere interviews en publicaties in verschillende tijdvakken over dezelfde gebeurtenissen heeft gemeld: het verhoor in de jaren vijftig van de parlementaire enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945, een interview in de jaren zeventig met een aantal wetenschappelijk medewerkers van de Katholieke Universiteit Nijmegen of in een serie interviews in de jaren tachtig met de journalist Van Miltenburg, de deskundige bij uitstek van de verzetsgeschiedenis in de regio 's-Hertogenbosch.

Holla kan bij het ophalen van die herinneringen ook teruggrijpen op documenten die hij zelf heeft geschreven, zoals in het herdenkingsboek van het confessionele verzet *Het Grote Gebod*, in een vlammend protest tegen het naoorlogse regeringsbeleid *De Landverrader Vrij?* of in een verslag van een ontmoeting tussen Koningin Wilhelmina en het verzet *Hoe Stephke de Koningin decoreerde* of in de feitelijke overzichten die hij zelf heeft gemaakt van zijn activiteiten voor, tijdens en na de oorlog. Ook in de validatie van zijn herinneringen door andere bronnen blijft zijn verhaal recht overeind en zijn het slechts details die gecorrigeerd moesten worden.

Harry Holla komt in veel publicaties voor, maar deze hebben hem nooit als hoofdonderwerp. De enige biografie – en zeer waarschijnlijk door hem zelf geautoriseerd – is de VWO-scriptie van zijn kleindochter Juultje Holla, getiteld *Op zoek naar je eigen geschiedenis* over de Bijzondere Rechtspleging, dat in een historisch tijdschrift gepubliceerd is.

Uit alle documentatie komt een consistent mens naar voren: een gelovig katholiek, een gedreven anticommunist, een trouw supporter van de rechtsstaat met stevige constitutionele instituties. Een man met grote kwaliteiten: intelligent, eloquent, dapper en vooral niet te vergeten charmant en aardig. Zijn houding en gedrag blijven door de decennia consequent: zeer betrokken bij de wereld om zich heen, onafhankelijk en autonoom in zijn mening en oordeel, en tegelijkertijd een man met de gave van de nuance en een verbinder van partijen die elkaar niet automatisch weten te vinden.

In *Een kroniek van keuzes* is de wereld waarin hij leefde daarom beschreven zo dicht mogelijk bij wat hij zelf dacht en zei, zonder daar, geheel in overeenstemming met zijn eigen opvattingen, al te veel beschouwende, corrigerende of morele oordelen aan te verbinden.